

Notitie

Opdrachtgever: Dhr. Holleman
Gemeente Capelle aan den IJssel
Auteur: André de Baerdemaeker
Betreft: Ecologische quick scan 's-Gravenweteringspark
Capelle aan den IJssel
Projectnummer: 1960
Datum: 1 april 2019
Status: Definitief

Bureau Stadsnatuur

bezoekadres:
Natuurhistorisch Museum Rotterdam
Westzeedijk 345
3015 AA Rotterdam
telefoon: 010 – 266 04 70
e-mail: info@bureaustadsnatuur.nl
www.bureaustadsnatuur.nl

Inleiding

In het kader van geplande ruimtelijke ingrepen is Bureau Stadsnatuur gevraagd om ecologisch onderzoek te verrichten. Het gaat om de locatie 's-Gravenweteringspark (figuur 1) dat gelegen is tussen het Kanaalpad en het voormalig IJsselcollege (Kanaalweg 52A) in Capelle aan den IJssel. In dit onderzoek wordt nader ingegaan op ecologische potenties in het gebied. Eerdere onderzoeken hebben al een licht gescheneren op de ecologische waarden in de omgeving (De Baerdemaeker 2016, De Baerdemaeker 2019).

Figuur 1. Het onderzoeksgebied 's-Gravenweteringspark.

Voorgenomen ontwikkelingen

De voorgenomen ontwikkelingen zijn de ontwikkeling van het terrein ten behoeve van herontwikkeling zoals omschreven in Gebiedspaspoort 's-Gravenweteringpark van Gemeente Capelle aan den IJssel. Dit gebiedspaspoort is onderdeel van de Gebiedsvisie Landelijk Capelle. Of en welke bomen gekapt zal gaan worden is afhankelijk van het bouwplan dat nog moet worden uitgewerkt.

Wettelijk kader

1. Inleiding

De Wet Natuurbescherming is per 1 januari 2017 van kracht en vervangt de Flora- en faunawet, de Boswet en de Natuurbeschermingswet 1998. De informatie hieronder vat de belangrijkste feiten samen met betrekking tot de bescherming van soorten via de Wet natuurbescherming, en is gericht op personen en instanties die te maken krijgen met de wet in het kader van ruimtelijke ontwikkeling, beheer en onderhoud. Uitvoering van de wet valt onder de verantwoordelijkheid van de provincies, met uitzondering van grote infrastructurele projecten aan onder meer waterwegen; daarbij blijft de Rijksoverheid het bevoegd gezag. De inhoud van deze samenvatting betreft in eerste instantie de algemeen geldende verbodsbepalingen in de Wet natuurbescherming en in tweede instantie de Zuid-Hollandse context waarin deze verbodsbepalingen moeten worden toegepast. De aanvullende regelgeving rond bescherming van soorten in Natura 2000-gebieden wordt hier slechts kort besproken.

2. Doel van de Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming beschermt de van nature in Nederland in het wild voorkomende planten en dieren en natuurgebieden.

3. Beschermingsregimes soorten

In de Wet natuurbescherming zijn drie categorieën soorten onderscheiden met een eigen beschermingsregime en daaraan gekoppelde verbodsbepalingen: vogels, habitatrichtlijnsoorten en overige soorten. Een soort kan niet onder meer dan één van deze regimes vallen. Vogels vallen per definitie onder het regime van de Vogelrichtlijn. De Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn betreffen Europese beschermingsregimes waar met de verbodsbepalingen artikel 3.1 en 3.5 in de Wet natuurbescherming in Nederland invulling aan wordt gegeven. Het regime 'andere soorten', artikel 3.10, heeft betrekking op soorten die alleen vallen onder een nationaal beschermingsregime; deze soorten zijn niet vermeld in de Europese richtlijnen. De drie beschermingsregimes met hun verbodsbepalingen zijn in bijlage 1 te vinden.

4. Verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland

De provinciale verordening bevat onder andere regels voor faunabeheereenheden en diverse vrijstellingen voor het bestrijden van schade en het uitvoeren van werkzaamheden. Ook is in de verordening opgenomen voor welke soorten een vrijstelling geldt van de verbodsbepalingen in artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming (zie de soortenlijst verderop onder 'Beschermd andere soorten in Zuid-Holland (artikel 3.10)'). Voor de verordening, zie: <http://bit.ly/2n5cKWP>

5. Beleidsregel uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland

In de provinciale beleidsregel staan onderwerpen als het verlenen van tegemoetkomingen in de faunaschade en de vergunningverlening voor Natura 2000-gebieden in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof. Voor de beleidsregel, zie: <http://bit.ly/2ml3pMk>

6. Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten (artikel 3.1)

Onder de Flora- en faunawet gold een indicatieve lijst van vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 2009). Deze lijst is nog geldig voor alle provincies, met uitzondering van Limburg (Hunink 2018). Het betreft soorten die het hele jaar door gebruik maken van het nest of die als zeer honkvast te boek staan omdat zij in kolonies broeden, aan gebouwen gebonden zijn, jaarlijks, of niet in staat zijn jaarlijks nieuwe nesten te bouwen ('categorie 1 t/m 4' gekwalificeerde soorten).

Boomvalk	Havik	Ransuil	Steenuil
Buizerd	Kerkuil	Roek	Wespendief
Gierzwaluw	Oehoe	Slechtvalk	Zwarte wouw
Grote gele kwikstaart	Ooievaar	Sperwer	

7. Beschermde habitatrichtlijnsoorten in Zuid-Holland (artikel 3.5)

Soorten uitsluitend vermeld in Bijlage II – Beschermingsregime artikel 3.5 alleen van toepassing in Natura 2000-gebieden.

De volgende 2 soorten zijn sinds 1990 vastgesteld in de provincie Zuid-Holland en vallen uitsluitend in voor deze soorten aangewezen Natura 2000-gebieden onder het beschermingsregime artikel 3.5:

Nauwe korfslak	Zeggekorfslak
----------------	---------------

Soorten vermeld in Bijlage IV – Beschermingsregime artikel 3.5 van toepassing.

De volgende 39 soorten zijn sinds 1990 vastgesteld in de provincie Zuid-Holland en vallen onder het beschermingsregime artikel 3.5:

Groenknolorchis	Boomkikker	Otter	Meervleermuis	Dwergvinis
Platte schijfhoren	Heikikker	Bosvleermuis	Rosse vleermuis	Gewone dolfin
Bataafse stroommossel	Kamsalamander	Franjestaart	Ruige dwergvleermuis	Gewone vinvis
Gevlekte witsnuitlibel	Poelkikker	Gewone baardvleermuis	Tweekleurige vleermuis	Griend
Groene glazenmaker	Rugstreepdpad	Gewone dwergvleermuis	Vale vleermuis	Potvis
Rivierrombout	Zandhagedis	Gewone grootoorvleermuis	Watervleermuis	Tuimelaar
Houting	Bever	Kleine dwergvleermuis	Bruinvis	Witsnuitdolfijn
Steur	Noordse woelmuis	Laatvlieger	Bultrug	

8. Zorgplicht

In de Wet natuurbescherming is een zorgbeginsel (artikel 1.10 en 1.11) opgenomen: de intrinsieke waarde van soorten is vastgesteld in een doelbepaling en geldt voor alle soorten, los van een beschermingsregime. Het is een algemeen geldende fatsoenseis die erop neerkomt dat redelijkerwijs vermijdbare schade aan en verstoring van planten en dieren moet worden voorkomen.

9. Wanneer ontheffing aanvragen?

Wanneer redelijkerwijs kan worden vermoed dat verbodsbepalingen ten gevolge van een voorgenomen activiteit worden overtreden, moet eerst worden bepaald of mitigerende (verzachtende) maatregelen de schade kunnen beperken of tenietdoen zodat het overtreden van het verbod kan worden voorkomen. Wanneer het overtreden van een verbod onvermijdelijk is en er moet worden gecompenseerd voor veroorzaakte schade, dan dient men een ontheffing aan te vragen. Het aanvragen van een ontheffing heeft alleen zin als de functionaliteit van een plangebied voor een beschermde soort voldoende nauwkeurig in beeld is gebracht. Meestal is hier een uitgebreid onderzoek voor nodig waarin rekening wordt gehouden met de seizoensactiviteit van een soort. Dergelijk onderzoek dient aan bepaalde richtlijnen te voldoen op basis waarvan de kwaliteit en volledigheid ervan worden gecontroleerd door de Omgevingsdienst (zie onder). Een randvoorwaarde is daarnaast dat een aanvraag vergezeld dient te gaan van een zogenaamd activiteitenplan. Hierin moet een initiatiefnemer van een potentieel schadelijke handeling het belang van de voorgenomen activiteit onderbouwen en aangeven welke mitigerende en/of compenserende maatregelen ten gunste van de soort(en) in kwestie worden getroffen.

Methodiek

Op 8 februari 2019 is een ecooloog van Bureau Stadsnatuur op locatie geweest om ecologische potenties in het gebied in kaart te brengen. Hierbij is op basis van *expert judgement* onderzocht:

- of het gebied potentie heeft als leefgebied van soorten met een beschermde status (artikel 3.1 t/m 3.10) volgens de Wet Natuurbescherming;
- voor welke functies het onderzoeksgebied voor betreffende soorten in aanmerking komt;
- of vervolgonderzoek naar de aanwezigheid van beschermde flora en fauna nodig is.

Resultaten

Flora

Het onderzoeksgebied heeft een graslandkarakter, met verspreid staande pollen van pitrus *Juncus effusus* en zeegroene rus *Juncus inflexus*. Het terrein is omzoomd door ondiepe sloten, met voedselrijk (eutroof) water. Er zijn geen potentiële groeiplaatsen voor plantensoorten met een beschermde status, op basis van de biotoopvoorkeuren van de in Zuid-Holland voorkomende beschermde soorten (Stichting Floron 2011).

Ongewervelden

Er zijn geen potenties voor relevante soorten op basis van verspreiding en habitat, dit geldt voor weekdieren (Boesveld & Gmelig Meyling 2011), en beschermde insecten (Winter & Bruin 2002, Bos *et al.* 2006).

Vissen

De sloten in het onderzoeksgebied kunnen bewoond worden door de Kleine modderkruiper en de Tiendoornige stekelbaars. Voor deze vissoorten geldt enkel de zorgplicht, waardoor nader onderzoek niet uitgevoerd dient te worden. Indien waterpartijen worden gedempt, dient volgens een ecologisch werkprotocol gewerkt te worden om vissen op een juiste en veilige wijze af te vangen en naar geschikt water in de directe leefomgeving.

Voor andere inheemse beschermde vissoorten is het onderzoeksgebied in principe ongeschikt. De sloten zijn ondiep en voedselrijk, waardoor zijn niet voldoen aan de habitateisen van de in Zuid-Holland voorkomende beschermde vissen (Kranenbarg *et al.* 2015, De Baerdemaeker 2016).

Amfibieën

Het gebied is geschikt voor amfibieën van artikel 3.10 Wnb waarvoor in Zuid-Holland een vrijstelling geldt. Voor deze soorten geldt de zorgplicht wel (zie ook Vissen). Voor andere relevante soorten zijn geen potenties op basis van verspreiding en biotoopvoorkeuren (van Delft & Schuitema 2005).

Reptielen

Geen potenties voor relevante soorten op basis van verspreiding en biotoopvoorkeuren (van Delft & Schuitema 2005).

Vogels

Er zijn weinig potenties voor jaarrond beschermde nesten binnen het projectgebied aanwezig. In de nabijheid is een broedlocatie van de Buizerd (De Baerdemaeker 2019). De bosvakken langs het Kanaalpad zijn potentieel geschikt voor broedende Sperwers *Accipiter nisus* (De Baerdemaeker 2016). Bij de gebiedsontwikkeling en de uitvoering van werkzaamheden dienen effecten op in de nabijheid aanwezige nesten van deze soorten zorgvuldig in ogenschouw te worden genomen om negatieve externe werking op deze beschermde situaties te vermijden. Voor de Buizerd geldt dat een plan met alternatieven wordt opgesteld om de gunstige staat van instandhouding op lokaal niveau te borgen (De Baerdemaeker *in prep.*). Voor de Sperwer geldt dat de geplande ingrepen de bosvakken in kwestie niet zullen aantasten.

Uit de database van Bureau Stadsnatuur blijkt dat ten minste 85 vogelsoorten binnen de gemeentegrenzen van Capelle aan den IJssel voorkomen. Hieronder zijn zeven soorten met een jaarrond beschermde status indien zij tot broeden komen (De Baerdemaeker 2017).

Algemene vogelsoorten, waaronder Zanglijster, Waterhoen, Merel (etc..) zijn zeker broedend aanwezig in het gebied. In de periode 15 maart tot pakweg 15 juli is de kans groot dat nesten met eieren, jongen of gezinnen met recent uitgevlogen jongen in het gebied aanwezig zijn. Het verstoren van dergelijke broedgevallen mag niet wanneer de gunstige staat van instandhouding van deze vogelsoorten niet afdoende geborgd kan worden. Het wegnemen van vogelnesten die in gebruik zijn is streng verboden. Ontheffing worden hier niet voor afgegeven.

Vleermuizen

Uit recent onderzoek is gebleken dat zes vleermuissoorten in het onderzoeksgebied voorkomen (De Baerdemaeker 2019). Het onderzoeksgebied bevat geen geschikte verblijfplaatsen voor vleermuizen, maar er zijn wel geschikte verblijven in de nabije omgeving. Hieronder ook diverse vleermuiskasten en reeds bekende verblijven in gebouwen.

Het is aannemelijk dat het onderzoeksgebied deel uitmaakt van het foerageergebied van vleermuizen. Dit foerageergebied strekt zich uit over onder andere het terrein van Golfclub Capelle en het Schollenbos. Gezien de beperkte omvang van het onderzoeksgebied in relatie tot deze grote groenstructuren, speelt het onderzoeksgebied geen essentiële rol in de voedselvoorziening van vleermuizen in dit deel van Capelle aan den IJssel.

Voor strikt beschermde grondgebonden zoogdieren zijn geen potenties in het onderzoeksgebied op basis van biooopvoorkeuren en verspreiding (Broekhuizen *et al.* 2016, Mostert & Willemsen 2008).

Gebiedsbescherming

Het onderzoeksgebied ligt aan de rand van de bebouwde kom van Capelle aan den IJssel. Er zijn geen gebieden van Natura2000 binnen een straal van 3 kilometer aanwezig. Ten zuidoosten van het projectgebied ligt op 1,5 km afstand de Hollandse IJssel waar langs de oever natuurterreinen in het kader van het Nederlands-Natuur-Netwerk (NNN) aanwezig zijn. De voorgenomen werkzaamheden van dit project kleinschalig van aard en hebben geen invloed op beschermde gebieden.

Conclusies

De voorgenomen ingrepen zullen geen vaste rust- en verblijfplaatsen, of andere strikt beschermde functies van beschermde soorten in het onderzoeksgebied aantasten.

Er is een vaste broedplaats van een Buizerd in de omgeving van het onderzoeksgebied aanwezig. Zorgvuldig handelen is vereist om verstoring tot voorkomen.

Er zijn nesten van niet-jaarrond beschermde vogelsoorten in het projectgebied. Werkzaamheden kunnen alleen worden uitgevoerd indien geen actieve nesten, eieren, of jongen als gevolg van de werkzaamheden worden vernietigd. Verstoring van broedende vogels mag alleen wanneer de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is;

Aanbevelingen

Voer werkzaamheden uit buiten het broedeizoen om nesten van vogels te ontzien. Het broedeizoen kent geen vaste datumgrenzen, maar in de praktijk wordt de periode van 15 maart tot en met 15 juli aangehouden. Houtduiven kunnen echter in augustus en september nog actieve nesten hebben. Turkse tortels zijn soms in

januari al aan het broeden. Het kappen van bomen dient daarom bij voorkeur na 15 oktober plaats te vinden en voor 1 maart afgerond te zijn.

Het is verstandig om in gebiedsontwikkeling 's-Gravenweteringpark ecologische voorzieningen op te nemen die van toegevoegde waarde zijn voor de soorten die nu ook in en om het gebied voorkomen. Een dergelijk 'plus' kan ertoe leiden dat (deel)populaties levensvatbaar blijven en dat onbedoelde negatieve effecten van de ruimtelijke ingrepen vermeden worden.

Gedacht kan worden aan natuurinclusief bouwen ten behoeve van Huismussen, Gierzwaluwen en vlermuizen. Het plaatsen van buizerdnesten in de omgeving is al in gang gezet. Andere inzet is te plegen op het gebied van diverse en inheemse vegetatie (ecologisch beheerde grasvelden of bermen, struwelen en dood hout), natuurvriendelijke oevers, een ruim insectenaanbod en voldoende schuil- en broedgelegenheid voor vogels in het uiteindelijke ontwerp.

Literatuur

- Baerdemaeker, A., de. 2016. Quick scan Landelijk Capelle. bSR-notitie 1489. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Baerdemaeker, A. de. 2017. Ecologische quick scan ontsluitingsweg Oeverrijk, Capelle aan den IJssel. bSR-notitie 1722. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Baerdemaeker, A. de. 2019. Ecologisch onderzoek IJsselcollege, Capelle aan den IJssel. bSR-notitie 1799. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam
- Bijlsma, R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen, 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem / Utrecht.
- Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff. 2006. De dagvlinders van Nederland. Naturalis, Leiden
- Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters & J.C. Buys. 2016. Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Naturalis, Leiden.
- Creemers, R. & Delft, J. van. (redactie). 2009. De Amfibieën en Reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna deel 9. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Delft, J.J.C.W. van & W. Schuitema, 2005. Werkatlas amfibieën en reptielen in Noord-Brabant. RAVON Noord-Brabant, Tilburg / Stichting RAVON, Nijmegen.
- Hunink, S. 2018. Toelichting Stroomschema's soortbescherming Wet Natuurbescherming. Ecologica BV, Maarheze.
- Kranenbarg, J., R. Struijk, M. Schiphouwer, J. Bergsma, K. Didden & J. Herder. 2015. De vissen van Zuid-Holland. Stichting RAVON, Nijmegen.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep (Dienst Regelingen, brief 26 augustus 2009, kenmerk ffw2009.corr.046) te downloaden van de website van het Ministerie van EL&I.
- Mostert, K. & J. Willemsen. 2011. Voorlopige werkatlas verspreiding zoogdieren in Zuid-Holland 2000-2011. Stichting Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland, Delft.
- NGB, Zoogdierversameling & Vleermuisvakberaad. 2017. Vleermuisprotocol 2017.
- Stichting Floron. 2011. Nieuwe Atlas van de Nederlandse Flora. Stichting Floron, Nijmegen.
- Vergeer J.W., van Dijk A.J., Boele A., van Bruggen J. & Hustings F. 2016. Handleiding Sovon broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Winter, A.J. & J. Bruin (eds.) 2002. De Nederlandse libellen (Odonata). Naturalis, Leiden.

Bijlage 1. Beschermingsregimes soorten Wet Natuurbescherming

In de Wet natuurbescherming zijn drie categorieën soorten onderscheiden met een eigen beschermingsregime en daaraan gekoppelde verbodsbepalingen: vogels, habitatrichtlijnsoorten en overige soorten. Een soort kan niet onder meer dan één van deze regimes vallen. Vogels vallen per definitie onder het regime van de Vogelrichtlijn. De Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn betreffen Europese beschermingsregimes waar met de verbodsbepalingen artikel 3.1 en 3.5 in de Wet natuurbescherming in Nederland invulling aan wordt gegeven. Het regime 'andere soorten', artikel 3.10, heeft betrekking op soorten die alleen vallen onder een nationaal beschermingsregime; deze soorten zijn niet vermeld in de Europese richtlijnen.

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Artikel 3.1

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
5. Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Artikel 3.5

1. Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel B, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Beschermingsregime andere soorten

Artikel 3.10

1. Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden:
 - a. in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
 - b. de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of
 - c. vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.
2. Artikel 3.8 (bepalingen dat ontheffing of vrijstelling kan worden verleend, hier niet uitgebreid besproken), met uitzondering van het derde en vierde lid, is van overeenkomstige toepassing op de verboden, bedoeld in het eerste lid, met dien verstande dat, in aanvulling op de redenen, genoemd in het vijfde lid, onderdeel B, de noodzaak voor de ontheffing of vrijstelling ook verband kan houden met handelingen:
 - a. in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
 - b. ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen;
 - c. ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
 - d. ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
 - e. in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
 - f. in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
 - g. in het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied, of
 - h. in het algemeen belang.
3. De verboden, bedoeld in het eerste lid, onderdelen a, en b, zijn niet van toepassing op de Bosmuis, de Huiszittende muis en de Veldmuis voor zover deze dieren zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevinden.